

Extinció o col·laboració?

Ramon Alcoberro

Un dels retrets evidents –i certament justificat– que sovint cau sobre el moviment ecologista és el d'argumentar massa sovint des de la por, o com a mínim des de l'alarmisme, no sempre prou justificat. Sempre serà possible respondre que l'ecologisme no és alarmista, sinó que està alarmat; i que si algú té por quan veu com gira el món és perquè, tal com està la cosa, el món fa de debò força por.. Però el riu flueix, malgrat tot, i sembla que el pessimisme induït pels indicadors de sostenibilitat cada cop més peluts, modifica poc la vida quotidiana de la gent. La nostra civilització pateix el que de vegades s'ha anomenat "síndrome de la granota". Les granotes són animals de sang freda que a l'hivern es mouen amb dificultats. Per tant, si les poseu a la cassola amb aigua tèbia i aneu augmentant lentament la temperatura, al principi les notareu molt, però molt, contentes. Rauquen i la satisfacció puja, fins que al cap de poc... moren asfixiades per un núvol d'escalfor que no suporten.

La granota té el mateix problema que els humans: la natura no l'ha dotada amb cap mecanisme que l'avisi del moment just en què "més" no vol dir "millor". No li resulta possible adonar-se del matis gairebé imperceptible que hi ha entre l'escalforeta vivificant a l'enverinament per excés temperatura. En el cas dels humans, la subtil diferència entre "progrés" i "caos ecològic" tampoc no té marcadors fàcils d'identificar amb caràcter universal; i més tenint en compte que, per la peculiar construcció del nostre cervell (amb tres capes mal soldades), el desig primari i la satisfacció immediata tenen un paper essencial en la configuració de la nostra comprensió del món.

Fins i tot algun biòleg, com és el cas d'E. O. Wilson, ha relativitzat la pèrdua de biodiversitat amb l'argument que si desapareixen espècies i queda més espai buit al món això senzillament simplificarà la cadena tròfica. Al cap i a la fi els Estats Units es van bastir reduint la diversitat humana de les tribus índies... Però, ara parlant seriosament, les projeccions que es fan la manca de biodiversitat i sobre la desaparició d'espècies, mereixerien alguna cosa més que el gest d'arronsar-se les espatlles i el dolor tan atroç de tot l'abandó nostre.

Si l'argument de la por funciona malament és perquè en un primer moment les conseqüències de la pèrdua de biodiversitat resultarien poc o gens perceptibles. La natura es transforma molt lentament si es considera a escala humana; però també és cert que els processos biològics són difícilment reversibles i que els problemes ecològics ja no són una hipoteca per a les generacions futures sinó per a nosaltres mateixos. No és alarmisme explicar que la pol·lució química està destruint tota una sèrie d'habitats naturals i –el que és més preocupant–, que en reduir-se la diversitat dels polinitzadors moltes plantes ja s'estan reproduint amb més dificultat. El que seria en ell mateix un escenari alarmant és més aviat la pèrdua de productivitat dels ecosistemes, combinada amb un canvi climàtic, amb conseqüències sanitàries (aparició de noves malalties) i polítiques (immigració forçada) de mal calcular. És clar que sempre es pot dir que això ja no ens agafarà vius, però –desenganyem-nos– l'escenari ja no és per a demà passat sinó per a força abans. Del xampinyó al goril·la, el repte que signifiquen el canvi climàtic i el perill d'extinció massiva no és cap broma.

Queda el consol de suposar que l'extinció és, al cap i a la fi el destí de tot el que està viu; perquè, com sap la filosofia des de sempre, el temps és més savi i més cruel; però significativament la perspectiva, per comptes de produir un sentiment de solidaritat entre els derrotats, —a l'estil del que va proposar el gran filòsof Edgar Morin— sembla que només arribi a suggerir-nos una mitja ganyota. Diuen els savis que el planeta ja ha conegut cinc extincions. L'última —la dels dinosaures fa 65 milions d'anys— és la més pel·liculera, però la més greu va ser de la fa 250 milions d'anys quan segons el testimoni fòssil al Pèrmic van desaparèixer fins el 90% de les espècies vives d'aleshores.

El que distingiria la suposada sisena gran extinció és que, a diferència de les anteriors, hauria estat induïda pels humans com a conseqüència de la destrucció ambiental acumulada des de la Revolució industrial. Les causes no cal buscar-les en un meteorit; provenen d'usos poc intel·ligents de les nostres capacitats creadores: deforestació, urbanització, sobrepoblació, canvi dels usos de la terra, introducció d'espècies provinents d'habitats aliens (el mosquit del Nil a Nova York o el silur a l'Ebre), destrucció de les espècies autòctones, creixement insostenible o canvi climàtic.

Potser el remei de tot plegat sigui complex —ja ho deia el filòsof Withehead: "busca la simplicitat i malfia't-en"— però evitar la destrucció dels hàbitats naturals, a curt termini, i treballar en una perspectiva més llarga per recuperar una dimensió habitable del món és una necessitat de supervivència. L'error tàctic està en la tendència a presentar escenaris d'extinció i funeral com si fossin obligatoris i irreversibles, plantejant uns futurs tan pessimistes que finalment desanimen de qualsevol acció. Un planeta amb 9.000 milions d'habitants l'any 2050 seria desmoralitzador, però no és irreversible si s'actua amb lucidesa. I una Catalunya de ciment tampoc no és cap destí que estigui marcat a les estrelles. Es pot lluitar en contra i es pot guanyar la partida.

Contra el pessimisme de l'extinció cal una pedagogia ecologista de la col·laboració. Ja hi ha petites experiències de treball ambiental i de vida alternativa que han tingut èxit. Educar en un context ecològic i reivindicar el gaudi és una bona forma d'ajudar les generacions futures a elaborar (culturalment) els marcadors de perill que ens avisin de les dificultats (biològiques) per a la supervivència. A Catalunya, treballs de sensibilització com els l'Estació Biològica de l'Aiguabarreig, a la confluència del Segre, el Cinca i l'Ebre, o propostes de caire més lúdic com el Poble Naturista del Fonoll (Conca de Barberà) són significatives —més enllà del seu èxit o de les seves dificultats— perquè mostren que altres formes de viure, més comunitàries i més respectuoses amb la diversitat, són no tan sols desitjables sinó possibles. Contra el determinisme que massa sovint passa per alt les immenses capacitats de la vida per a trobar sortides creatives als problemes, caldria divulgar més les experiències de vida plaent i de diversitat. Que n'hi ha i val la pena descobrir-les.

Publicat a USERDA, Suplement ecologista de EL TRIANGLE, febrer 2006

Hi ha inventariades 1,75 milions d'espècies, de les quals 1,3 milions són animals (950.000 insectes), 288.000 plantes i 72.000 líquens i bolets. El nombre total d'espècies és desconegut però podria estar al voltant dels 10 milions.

Des del segle XVIII s'han extingit 113 espècies d'ocells (sobre 9.900) i 83 mamífers (sobre 4.800).

El 9% de les espècies vertebrats i el 3% de les plantes estan avui en dia en perill, segons la Unió Internacional de Conservació de la Natura

Font: www.iucn.org